

Проф. д-р ик. н. Таня Горчева

ДОГОВОРНОСТТА НА ПАРИЖКАТА КОНФЕРЕНЦИЯ ЗА ОВЛАДЯВАНЕ НА КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ПОСЛЕДИЦИТЕ ЗА МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ

Климатичните промени са предизвикателство за социално-икономическото развитие на цялото човечество, което изисква усилия за глобално решаване на възникналите проблеми. Осъзнаването на тези идеи стои в основата на постигнатите споразумения по време на 21-та сесия на Конференцията на страните по Рамковата конвенция на ООН за изменение на климата. Наред с договорените механизми и средства за спазването на обвързващи решения правителствата на страните използват и прилагат богат арсенал от средства и механизми, основани на международната търговия и инвестиции, които да допринасят за съществена редуция на парниковите газове. Във връзка с това е изследвано взаимодействието между развитието на екологосъобразни бизнес-дейности, основани на нови технологии и стандарти, и функционирането на търговски и инвестиционни мерки, чрез които в рамките на международния стокообмен се генерират решения в тази насока. Представена е общата картина, разкриваща замърсяването на атмосферата. Направен е ретроспективен анализ, описващ положените усилия за овладяване на негативните последици и в предходни конференции.¹

JEL: F13; F18; F21; F64

Ключови думи: климатични промени; парникови газове; Конференцията на страните по РКООНИК; инвестиционни и търговски мерки; екологични данъци; въглеродни стандарти; етикетирание

Парниковите газове² предизвикват климатични въздействия върху атмосферата без значение къде възникват. Усилията на отделни страни да намалят

---

* СА „Д. А. Ценов“- Свищов, Катедра „МИО“, t.gorcheva@uni-svishtov.bg

¹ Prof. Tanya Gorcheva, Dr. Ec. Scs. THE AGREEMENTS OF THE PARIS CONFERENCE ON THE CONTROL OF CLIMATE CHANGES AND THE IMPACT ON INTERNATIONAL TRADE. *Summary:* Climate change is a challenge for the socio-economic development of all mankind, which requires efforts to address global problems worldwide. Awareness of these ideas is the focus of the agreements reached at the 21st session of the Conference of the Parties to the UN Framework Convention on Climate Change. Along with the agreed mechanisms and means of complying with binding decisions, the governments of the countries apply and implement various tools and mechanisms based on international trade and investments to contribute to significant greenhouse gas reductions. Therefore, an investigation was made of the interaction between the development of environmentally friendly business activities based on new technologies and standards and the functioning of commercial and investment measures through which decisions in this aspect are generated within the framework of international trade. A general view of the atmospheric pollution is presented. A retrospective analysis of previous conferences was made, outlining the efforts made to overcome the negative consequences. *Keywords:* climate change; greenhouse gases; UNFCCC Conference; investment and trade measure; environmental taxes; carbon standards; labeling.

² Емисиите на парникови газове (ПГ) по вид и източници се дефинират съгласно утвърдената от РКОНИК методология. Инвентаризациите обхващат емисиите на основните парникови газове: въглероден диоксид (CO₂), метан (CH₄), диазотен оксид (N₂O), хидрофлуоркарбони (HFCs), пер-

вредните емисии или да предприемат адекватни действия за премахването им не биха имали успех, ако останат единични случаи, но работещи едновременно в обща посока, икономиките могат да допринесат за постигането на добри резултати. Същевременно ефективността от прилагането на съвместни усилия е пряко свързана най-вече с ангажираността на икономиките, които излъчват най-голям обем парникови газове. Осъзнаването на тези идеи стои в основата на постигнатите договорености от влязлото в сила Парижко споразумение, прието на 21-та сесия на Конференцията на страните (Conference of the Parties - COP 21), по Рамковата конвенция на ООН за изменение на климата - РКООНИК (United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC). Те разкриват нова перспектива в икономическото сътрудничество, свързано с решаването както на екологичните, така и на редица социални проблеми на страните по света. Предприемането и най-вече прилагането на адекватни средства за възстановяване на екологичното равновесие, с което да се предотвратят негативните последици от настъпващите климатични промени, придава актуалност на темата не само в контекста на разширяващите се мащаби на общественото производство, имащо за цел повишаването на благосъстоянието на населението, но и от гледна точка на разрушителния ефект от увеличаването на емисиите от парникови газове.

Наред с договореностите на конференцията в Париж механизми и средства за спазването на приетите вече обвързващи решения правителствата могат да прилагат богат арсенал от други средства и механизми, основани на международната търговия и международните инвестиции, които да допринасят за икономически резултати, постигнати вследствие от усилията за ограничаване на вредните емисии от парникови газове. Средствата и механизмите, основани на международната търговия и международните инвестиции, могат да стимулират също и развитието на екологосъобразни производства и бизнес-дейности, базирани на нови технологии и стандарти.

Въз основа на изложената постановка на проблема тук са представени същността и начинът на функциониране на тези търговски, производствени и инвестиционни мерки, които чрез прилагането им в международния стокообмен могат да допринесат за решаване на проблемите, свързани с редуцирането на парникови газове. Във връзка с това определяме за *обект на изследването* самите търговски, производствени и инвестиционни мерки, а за *предмет* – постигането на конкретни резултати, свързани с регулирането на усилията за редуциране на вредните емисии от парникови газове, които възникват в

флуоркарбони (PFCs) и серен хексафлуорид (SF₆), както и предшественици (прекурсори) на парниковите газове (NO_x, CO и NMVOC) и серен диоксид (SO₂). За да може да се направи сравнение на въздействието на отделните ПГ, отчитайки разликите в силата им да ускоряват глобалното затопляне, Междуправителственият комитет по изменение на климата (IPCC) е създал индекс, наречен „потенциал за глобално затопляне“ (ПГЗ). Въздействието на топлинната енергия на всички ПГ се сравнява с въздействието на CO₂ (ПГЗ = 1) и се обозначава като CO₂-еквивалент (CO₂-екв.), вж. <https://eea.government.bg/bg/soer/2011/climate/climate2>

резултат от съвременното производство и действащите към момента технологии. Така формулираните параметри на изследването обуславят и неговите *задачи*, а именно: да се разкрие общата картина на замърсяване на атмосферата с парникови газове, предизвикващи климатични промени; да се направи ретроспективен анализ на положените усилия от страна на участниците в РКООНИК за овладяване на негативните последици и за ограничаване на вредните емисии; да се очертаят производствените, търговските и инвестиционните мерки, които допринасят за формирането на конкретни икономически резултати в глобален план (макар и нееднозначни), обуславяни от поемането на национални задължения с цел редукция на вредните емисии.

Усилия за ограничаване на вредните емисиите, генериращи климатичните промени

Обща картина на проблемите, налагащи ограничаване на емисиите от парникови газове, генериращи климатични промени

В нашето съвремие изменението на климата в глобален мащаб е значим и актуален общочовешки проблем, който прокарава множество проекции в икономически, социален, демографски, технологично-иновационен и екологичен план. В научните среди все още се водят спорове относно произхода и причините за парниковия ефект и климатичните промени – дали те са резултат от човешката дейност в течение на индустриалната и постиндустриалната епохи, или са комбинация от индустриализацията и природните явления и промени, свързани с параметрите на земната орбита и наклона на земната ос, вкл. промените в слънчевата активност. Тук няма да вземаме страна в тази дискусия, но не можем да не се опрема на фактите, според които обемът и концентрацията на парниковите газове в глобалната атмосферна значително се увеличават и нивата на въглероден двуокис надвишават естествения обхват през последните 650 хил. години.³ Наред с това мониторингът върху емисиите от вредни газове в Азия през 1979-2000 г. показва, че значително е нараснало количеството на SO₂. Наблюдава се максимална концентрация на аерозолите, причинена от превръщането на SO₂ в сулфати. Освен природните фактори - прахът от пустините и летните горски пожари, за увеличението на дебелината на слоя аерозоли в крайбрежните равнини на Китай и над басейна на река Ганг в Индия е допринесъл и антропогенният фактор (вж. World Resources Institute, 2009), но това не са единствените поражения.

Проследявайки обема на натрупаните емисии от парникови газове от началото на индустриалната епоха до наши дни, се установява, че с най-голям дял в замърсяването са САЩ, следвани от западноевропейските страни, обединени в ЕС, и Русия (вж. фиг. 1). Безспорно като мащаб посочените икономики винаги са заемали челно място в световното индустриално производство през

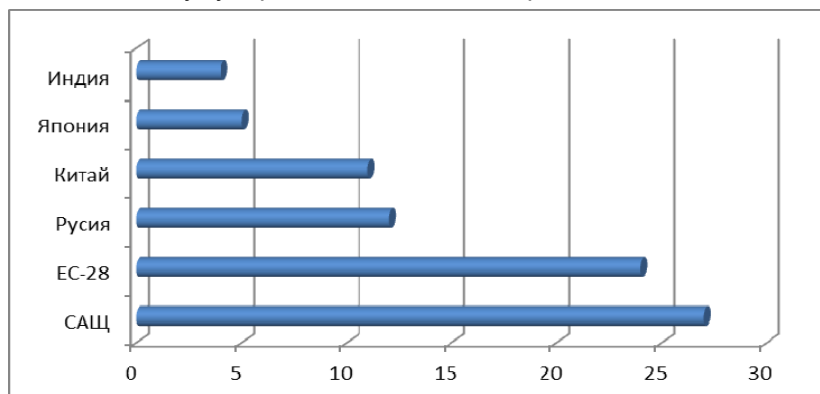
³ Вж. <http://eea.government.bg>

Договореностите на Парижката конференция за овладяване на климатичните промени...

различни периоди и констатацията за силното им влияние по отношение на глобалното замърсяване (погледнато в ретроспекция) не е изненадваща.

Фигура 1

Акумулирани емисии, % за периода 1850-2014 г.

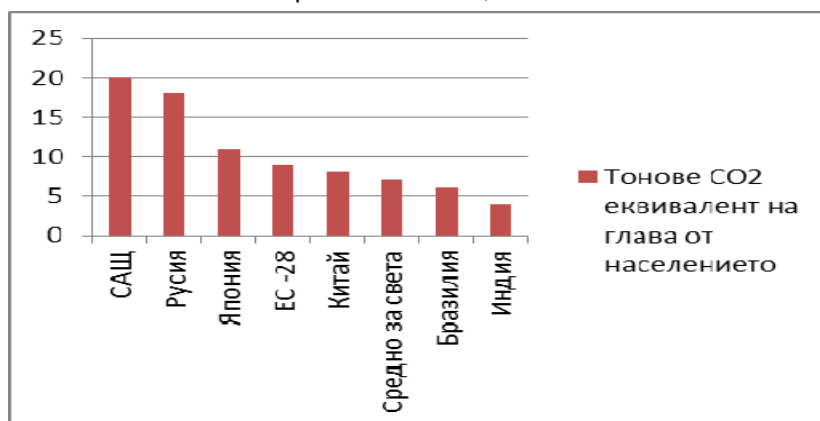
Източник. Center for climate and energy solutions, <http://www.c2es.org/facts-figures/international-emissions>

Като обърнем поглед към нашето съвремие, общата картина се характеризира със следното:

В структурно отношение развитите индустриални икономики като САЩ, петнадесетте западноевропейски страни от ЕС, Русия и Япония продължават да заемат първите позиции по обем на излъчените въглеродни газове, еквивалент на човек от населението, като в количествено изражение тези обеми са двойно по-големи от средния за света (фиг. 2).

Фигура 2

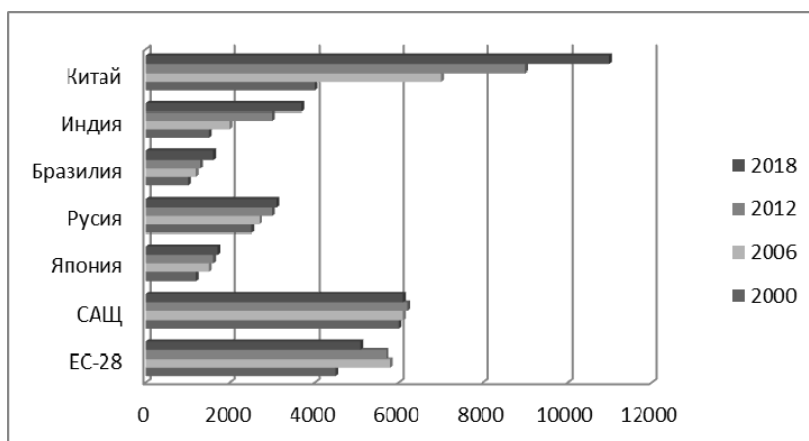
Излъчвани парникови газове, състояние 2013 г.

Погледнато в динамичен план, за периода от началото на века досега с най-бързи темпове нараства замърсяването, излъчвано както от посочените развити индустриални държави, така и от бързоразвиващите се икономики – Китай, Индия и Бразилия, като безспорен „рекордьор“ в това отношение е Китай (фиг. 3). За разглеждания период тенденция към намаляване на излъчването на вредни емисии се отчита единствено в ЕС-15 и в САЩ.

Фигура 3

Излъчвани обеми от парникови газове по страни,
млн. тона CO₂, еквивалент

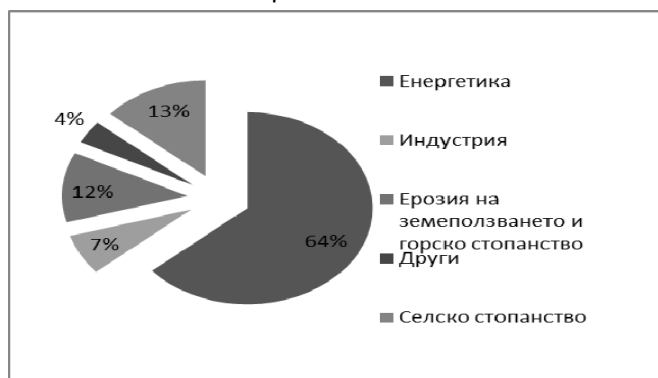

Източник. Center for climate and energy solutions, <http://www.c2es.org/facts-figures/international-emissions>

Ако вниманието се насочи към източника на замърсяването според отраслите на съвременната глобална икономика, се установява, че водещи позиции заемат енергетиката и селското стопанство (вж. фиг. 4.). При това излъчването на парникови газове се причинява от доминиращите видове енергийни източници, захранващи съвременните икономики – изкопаемите фосилни горива. Увеличението на емисиите от парникови газове след втората половина на ХХ век до голяма степен се дължи на използването на изкопаеми горива, въпреки че обезлесяването, промяната на земеползването, селското стопанство, урбанизацията и строителството също оказват значително, но все пак по-малко въздействие. В резултат от това средната глобална температура на въздуха през 2009 г. се е повишила с 0,7 до 0,8°C в сравнение с нивата отпреди индустриализацията.⁴

⁴ Вж. www.wbcsd.org.

Фигура 4
Дял на излъчения обем парникови газове
по отрасли за 2014 г.

Във връзка с това в докладите на Световната търговска организация (СТО) се лансира предложение за промяна в подходите при функционирането на съвременния бизнес и производство, особено в отраслите на глобалната икономика, които в най-голяма степен замърсяват атмосферата и околната среда (вж. табл. 1). От представените в табл. 1 практики става ясно, че при реализирането на предложените варианти за прилагане на технологии в ключови отрасли с цел намаляване на вредните емисии и редуциране на замърсяването в атмосферата и в околната среда е важен процесът на тяхната комерсиализация, както и превръщането им в масова и редовна практика, т.е. да се подобри тяхната достъпност. По прогнозни данни на СТО до 2019 г. най-голяма редукция на вредните емисии се очаква в сферата на строителството, и то от икономиките извън Организацията за икономическо сътрудничество (ОИСР), следвана от подобна редукция в същия сектор в страните-членки на ОИСР. Селското стопанство и индустрията са другите два сектора, в които се очаква да се постигне съществена редукция на вредните емисии, при което голям дял отново се пада на икономиките извън ОИСР. Това повдига въпроса дали тези държави и по-специално развиващите се членки на ОИСР, ще бъдат в състояние да финансират мерки, с които пълноценно да участват в международните споразумения.⁵ По данни на неправителствената организация Climate Policy Initiative (CPI) общият размер на инвестициите за устойчив растеж и противо-

⁵ Според постигнатите договорености, отразени в протокола от Киото, развиващите се страни нямат конкретни количествени ангажименти за редукция, от което не произтичат и финансови утежнения. Това обаче не ги освобождава от задължението да прилагат интегрирани стратегии за опазване на околната среда, за които се изразходват средства. Вярно е, че част от тези средства постъпват от международни фондове и програми, друга част се покрива от чуждестранни компании, действащи на територията им, а трета – от източници в самите развиващите се държави. И в трите случая тези страни се нуждаят от облекчен достъп и подпомагане в инвестиционно, експертно и пазарно отношение (вж. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_climate_change_e.pdf).

действие на климатичните промени в света е 392 млрд. USD за 2014 г., а обемът на средствата, насочени към решаване на този въпрос в развиващите се страни, е незначителен.

Таблица 1

Технологии и практики в ключови отрасли за намаляване на вредните емисии

Отрасли на глобалната икономика	Действащи ключови технологии и практики за намаляване на вредните емисии	Бъдещи ключови практики за намаляване на вредните емисии през периода преди 2030 г.
Енергетика	Действащи технологии, насочени към подобряване на ефективността при опазване на чистотата на въздуха при производството на електроенергия чрез преминаване от въглищата като енергоизточник към природен газ; ядрено гориво; възобновяеми източници, вкл. водна, слънчева, вятърна, геотермална, биоенергия или комбинация от тях; улавяне и съхранение на въглероден диоксид чрез действащи към момента технологии за филтриране	Разширяване на обсега на иновационните технологии, използващи възобновяеми източници, вкл. енергията на морските вълни, на приливите, на слънцето; намаляване на стойността на инвестициите във фотоволтаици (PV); разработване и прилагане на локални и достъпни енергоспестяващи технологии за бита
Транспорт	Разширяване на използването на хибридни превозни средства; ограничаване на предлагането на автомобили, базирани на дизелово гориво; все по-широко приложение на биогоривата; връщане на значението на железопътния транспорт като превозвач на товари; оптимизиране на системите за обществен транспорт в големите градове, съчетано със стимулиране на коледенето в градска среда	Разработване и прилагане на биогорива от второ поколение; внедряване на технологии, спестяващи разхода на гориво на въздухоплавателни средства; усъвършенстване на електрически и хибридни превозни средства чрез внедряване на по-мощни и надеждни батерии
Строителство	Новопостроените сгради да бъдат по-ефективни по отношение на дневното осветление; отоплителните и електронинсталациите да са енергоспестяващи; при обзавеждането да се инсталират енергоспестяващи домакински уреди; да се приемат обекти, които са топлоизолирани; стимулиране на традиционни начини на строителство, които да отчитат климатичните особености на локализацията	Интегрирано проектиране и строително изпълнение на сградите на основата на технологии, които позволяват интелигентни измервателни уреди, осигуряващи обратна връзка за контрол; вградени слънчеви панели тип PV; безотпадни технологии, базирани на рециклиране
Индустрия	Прилагане на ресурсоспестяващи и рециклиращи технологии, ефективни по отношение на крайното потребление; използване на енергоспестяващи съоръжения за производство и безотпадъчни технологии; контрол върху вредните емисии; въвеждане на производства, поглъщащи CO ₂ и други парникови газове	Използване на иновационни технологии, доразвиващи идеята за ресурсоспестяващи, безотпадъчни и рециклиращи съоръжения
Селско стопанство	Подобряване на технологиите за поддържане на пасищата, които осигуряват съхранение на въглерод в почвата; възстановяване и култивиране на торфни почви и ерозирани земи; селектиране на растения с по-висока абсорбция на CO ₂ ; въвеждане на допълващи се техники в животновъдството, при които да се оползотворява оборският тор, за да се намалят емисиите на CH ₄ ; ограничаване на използването на синтетични торове и редуциране на емисиите на N ₂ O; подобряване на селекцията с цел стимулиране на производството на биогорива	Развиване и прилагане на иновационни технологии, чрез които да не се преследва висока продуктивност за сметка на ерозия на околната среда (водите, почвите, терените, насажденията)
Горско стопанство	Ускоряване на залесяването – намаляване на обезлесяването; оптимизиране на управлението, свързано с горското стопанство, вкл. с добива на дървесина; използване на горски продукти за биоенергия, вкл. безотпадъчни технологии за оползотворяване на дървесината	Подобряване на дървесната селекция с цел увеличаване на биомасата и улавяне на въглероден диоксид; въвеждане на дистанционни технологии за анализ на релацията „растителност/почва“ за улавяне на въглерод и картографиране на промените в земеползването
Управление на отпадъците	Създаване на депа за оползотворяване на метан; преработка на отпадъци с оползотворяване на енергията; компостиране на органични отпадъци; контролирано пречистване и рециклиране на отпадъчните води	Все по-широко използване на биоинхибитори и биофилтри

Източник. World Trade Organization (2009). Trade and climate change.

Според сценария на Световната банка сега средствата за развиващите се страни са между 9 и 41 млрд. USD годишно, а според оценката на РКООНИК (UNFCCC) годишният размер на необходимите средствата до 2030 г. ще бъде в диапазона от 28 до 67 млрд. USD (вж. Mazza, et al., 2016). Това налага да бъде разпределена финансовата тежест, свързана с покриването на разходите за понижаване на вредните емисии в глобален план. Трябва да се отбележи обаче, че принципът „замърсителят плаща“ невинаги се спазва, но и невинаги води до ефикасен резултат.

Краткият обзорен анализ на състоянието на икономиките и на глобалното разпределение на емисиите от парникови газове, както и прегледът на икономическите последици, налагащи тяхното ограничаване, показват сложния и многопластов характер на проблемите, свързани с овладяването на климатичните промени. Направеният преглед хвърля светлина и върху разнородния характер на интересите на отделните групи държави, имащи различни приоритети в икономическото си развитие, което затруднява прилагането на единни по характер и общи като средства политики. И все пак диалогът между страните по време на международните конференции в рамките на РКООНИК и водещият характер на общите интереси допринасят за изработването на решения за регулиране на проблемите, свързани с редукцията на вредните емисии, с цел противодействие на климатичните промени.

Ретроспекция на международните споразумения за овладяване на климатичните промени

Световната общност все повече осъзнава проблема за пагубните последици от парниковия ефект, което е и основната причина за създаването на Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (РКООНИК). В отговор на възникващите климатични промени през 1992 г. в Рио де Жанейро е организирана конференция по проблемите на икономическото развитие и екологичното равновесие в света. Разбирайки ясно комплексния характер и взаимовръзката между земята и хората, участниците в нея приемат документ, съдържащ принципи относно глобалното развитие. Тези принципи определят както правото на народите да се развиват, така и техните задължения за опазване на околната среда, която е дом на цялото човечество. В подписаната на форума конвенция е очертан дългосрочният хоризонт за стабилизиране и ограничаване на концентрацията на парникови газове в атмосферата „на ниво, което би предотвратило опасна антропогенна намеса в климатичната система“.⁶ Определената на доброволен принцип цел е развитите страни да намалят емисиите и те да достигнат равни-

---

⁶[http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/document_travail/2012/483726/ENVI_DT\(2012\)483726_BG.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/document_travail/2012/483726/ENVI_DT(2012)483726_BG.pdf)

щето от 1990 г. Повечето от тях обаче не успяват да осъществят тази цел. Сега към конвенцията на ООН са се присъединили 191 държави и независими територии.

От 30 ноември до 12 декември 2015 г. Париж става домакин на 21-та сесия на Конференцията на страните (COP 21) по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и на 11-та сесия на Срещата на страните по Протокола от Киото (CMP 11). Основните елементи на Парижкото споразумение включват:⁷

- задържане на покачването на глобалната средна температура под 2°C в сравнение със стойностите на прединдустриалните нива и полагане на усилия за ограничаването ѝ до 1,5°C;
- представяне на цялостни национални планове на страните, взели участие в конференцията, за приноси в областта на климата с цел намаляване на емисиите им (Nationally determined contributions - NDCs);
- договореност всяка от участващите държави да съобщава на всеки 5 години за своя принос (NDCs), за да бъде възможно да се постигат и по-амбициозни цели;
- прозрачност при оповестяване на резултатите от изпълнението на националните задължения по набелязаните по време на конференцията цели;
- ангажименти на развитите икономики за предоставяне на финансиране в областта на климата и за подпомагане на развиващите се страни, за да могат да ограничават емисиите си и да изградят устойчивост спрямо последиците от изменението на климата.

През 2016 г. постигнатото споразумение е ратифицирано от страните-участнички в конференцията и влиза в сила. През периода между конференциите в Рио де Жанейро и в Париж се провеждат редица форуми със сроден характер, чиито решения и споразумения трасират пътя за овладяване на негативните последици от промишлената дейност стъпка по стъпка.⁸

Конференциите на страните-участнички (COP) по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата, които имат съществен принос за овладяването на процесите на климатичните промени, са представени в табл. 2. На фона на изложеното в нея става ясно, че международната общност изминава дълъг път в процеса на изготвянето на съвместни решения и приемането на мерки за поддържане на екологичното равновесие, с което да се ограничат загубите вследствие на климатичните промени, отразяващи се негативно върху социално-икономическото развитие на човечеството.

⁷ <http://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/international-summit/2015/11/30/>

⁸ Вж. пак там.

Договореностите на Парижката конференция за овладяване на климатичните промени...

Таблица 2

Конференции на страните по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата със значим принос

Място и година на провеждане на форума	Постигнати резултати
Киото, Япония декември 1997 г.	В подписания протокол се определят задължителни цели за намаляване на емисиите 5,2% под нивата от 1990 до 2012 г. Той влиза в сила на 16 февруари 2005 г., което превръща целите за редуция на емисиите в обвързващи правни задължения за ратифициралите го индустриализирани страни. САЩ и Китай не го ратифицират. В допълнение на договореностите се включват международни пазарни механизми за търгуване на квоти вредни емисии. В конференцията участват представители на 55 страни.
Бон, Германия юли 2001г.	Споразумението включва: „гъвкави механизми“ в търговията с емисии, съвместно изпълнение (JI) и Механизма за чисто развитие (CDM); предоставяне на кредити за дейности, създаващи потенциал (горски насаждения или други култури в обработваемите земи) за поглъщане и/или съхраняване на въглерод от атмосферата; процедури и механизми за привеждане в съответствие с приетите ангажменти при неспазване на предишни разпоредби; създаване на нови източници за финансиране на дейности, свързани с изменението на климата (например Фонда за подпомагане на най-слаборазвитите страни) в допълнение към националните адаптационни програми за действие.
Монреал, Канада ноември - декември 2005 г.	Постига се споразумение за отказ от вредните за озоновия слой флуоровъглеродороди. Индустриалните държави се задължават да спрат употребата на вредните съединения през 2020 г., а развиващите се - през 2030 г. В конференцията участват представители на 191 страни.
Бали, Индонезия декември 2007 г.	Създава се работна група за дългосрочно сътрудничество. Сред приоритетите на водените преговори попадат: международно сътрудничество за развитие и трансфер на технологии; адаптиране на действащите механизми; предоставяне на финансови ресурси и инвестиции; смекчаване на последиците от изменението на климата чрез намаляване на емисиите. Поставят се въпросите за: абсолютни намаления на емисиите от развитите страни; справедливи и ефективни приноси от останалите държави, особено от тези с бързо развиващо се стопанство, които да ограничат емисионната интензивност на техния икономически растеж; засилване и разширяване на глобалния пазар на емисии, вкл. чрез прилагането на новаторски и засилени гъвкави механизми; вземане на мерки по отношение на емисиите от международния въздушен и морски транспорт; намаляване на емисиите от обезлесяването, които представляват до 20% от глобалните емисии на CO ₂ . В конференцията участват представители на 192 страни.
Канкун, Мексико декември 2010 г.	Създава се „Зелен климатичен фонд“, който се състои от 25 представители на развиващите се страни и 15 от развитите. Предвижда се до 2020 г. във фонда да постъпват 100 млрд. USD годишно. С тези пари развиващите се държави ще могат да предприемат действия срещу климатичните изменения, да се адаптират към настъпилите промени, да си закупват модерни технологии за „чиста“ енергия и така да намалят собствените си вредни емисии. Световната банка е поканена да управлява фонда. Във финалното решение е заложена необходимостта от разработване на стандартизирани насоки и формати за докладване и преглед на информацията в националните съобщения на развитите страни. Развиващите се държави трябва да прилагат общи международни правила за отчитане, мониторинг и верификация само за дейностите по изменение на климата, за които получават външно финансиране.

Източник. <http://unfccc.int/meetings>

Направената ретроспекция извежда на преден план еволюцията в мерките и механизмите, с чиято помощ могат да се ограничат вредните емисии. Например част от най-значимите договорености, постигнати в Киото, са свързани с намаляването на емисиите, но и с приемането на международни пазарни механизми за търгуване на квоти вредни емисии (т.нар. механизъм за чисто развитие - CDM). Тази договореност се доразвива и усъвършенства на конференцията в Бон. В приетите там решения се предвижда въвеждането на по-гъвкави механизми в търговията с емисии, както и на допълнителни икономически и чисто финансови инструменти за стимулиране на по-висока активност при изпълнението на програмите за ограничаване на вредните емисии. Такива са например предоставянето на кредити за дейности, създаващи потенциал за

поглъщане и/или съхраняване на въглерод от атмосферата, а също и на финансови средства за подпомагане на най-слаборазвитите страни в допълнение към техните национални програми за екологосъобразно въздействие. На конференцията в Монреал е постигнато споразумение за разширяване на спектъра на вредните газове, чиито емисии да бъдат понижавани и премахнати, а на конференцията в Бали се дискутират възможностите за абсолютно намаляване на вредните емисии от развитите страни. Наред с това е повдигнат и въпросът за справедливо и ефективно разпределяне на финансовите и квотните тежести между напредналите и останалите икономики. На конференцията в Канкун се поставят основите на глобален фонд, който да подпомага отделните държави при закупуването на модерни технологии за „чиста“ енергия и по този начин да съкращават собствените си вредни емисии. Постига се също и договореност за разработването на общи стандартизирани насоки и формати за мониторинг и докладване на напредъка по отношение на ограничаването на вредните емисии от отделните страни, участващи в конференцията, което обвързва действията на правителствата с контрол и поемане на отговорност относно взетите вече решения.

От представеното дотук се налага изводът, че в резултат от работата на всяка от поредицата конференции по Рамковата конвенция на ООН международната общност изгражда стъпка по стъпка цялостен механизъм за мониторинг и контрол върху усилията на отделните икономики:

- да намаляват вредните емисии, прилагайки комплекс от договорени средства и мерки не само в промишлеността, но и в транспорта и в селското стопанство;
- да разработват и прилагат програми за създаване на капацитет с цел поглъщане и/или съхраняване на въглерод от атмосферата;
- да подпомагат слаборазвитите икономики при реструктуриране на собственото им производство на основата на екологосъобразни съоръжения и технологии;
- паритетно да се разпределят тежестите, произтичащи от предприемането на непопулярни мерки (например въвеждането на допълнително данъчно облагане), засягащи бизнеса, както и от редица социални дейности в страните с най-голям дял в глобалното замърсяване.

За да се реализират решенията, взети на конференциите по Рамковата конвенция на ООН, отделните правителства могат да използват редица допълнителни средства и мерки с икономически и търговски характер, които да доведат до по-голяма ефективност и ефикасност на поетите ангажменти за редуциране на вредните емисии газове и за стимулиране на екологосъобразен начин на производство и потребление. Във връзка с това по-нататък ще бъде направен преглед на възможните инвестиционни, производствени и търговски мерки, които, приложени в международната търговия, могат да подпомогнат решаването на проблеми, свързани с противодействието на климатичните промени и нарушаването на екологичното равновесие.

Проекции на договореностите от Парижката конференция върху международното производство, търговия и инвестиции

Инвестиционни мерки за овладяване на климатичните промени

Договореностите от конференцията в Париж в края на 2015 г. се разглеждат като логично продължение на постигнатите резултати вследствие от прилагането на решенията, залегнали в протокола от Киото. Те отразяват също и промените в глобалната бизнес-среда през периода между двете конференции. Споразумението от Париж за разлика от това в Киото обаче няма пряко отношение към международната търговия и инвестиционна политика. То не съдържа принудителни мерки с икономически характер, които да повлияят на подписали го страни да предприемат действия, свързани с ограничаването или премахването на използването на фосилни горива. Договореностите засягат основно хармонизирането на приносите на държавите-участници (NDCs) с общата цел на Конвенцията за овладяване на климатичните промени. В споразумението не са дадени конкретни предписания към подписалите го страни, нито е посочено какви мерки да прилагат и какви инструменти да използват. Подчертава се обаче, че те трябва да създават възможности за функциониране на „глобална зелена икономика“ с помощта на разширяване на търговските потоци и чрез създаване на нови такива (вж. Progress tracker: Work programme resulting from the relevant requests..., 2016). Част от тези възможности са свързани с насърчаването на производството и потреблението на нисковъглеродни и екологични стоки и услуги чрез активизиране на търговските стимули.⁹

За да се запази тази тенденция, в националните задължения, допринасящи за „глобална зелена икономика“, трябва да се заложи такова увеличение на инвестициите, което да доведе до „зелена индустриална революция“, особено за страните извън групата на развитите. Според сценариите, които предлага Международната агенция по енергетика (МАЕ)¹⁰ (в съответствие с Парижкото решение за задържане на покачването на глобалната средна температура под 2°C), до 2040 г. на икономиките в света ще са нужни 40 трилиона USD за инвестиции с натрупване, с които трябва да се ангажира както публичният, така и частният сектор. Предвижда се тези средства да бъдат разпределени между производствените отрасли, както следва:

- енергетика – 14 трилиона USD, вкл. за прилагане на ново поколение соларни, вятърни, геотермални и други нисковъглеродни технологии; за подобряване на рентабилността в традиционния енергодобив; за създаване на депа за съхранение на ядрени и въглеродни емисии;

⁹ По оценка на Британския департамент за бизнес и иновации през 2012 г. предлагането на нисковъглеродни и екологични стоки и услуги на световния пазар възлиза на 5500 млрд. USD, като производството на 80% от тях е пряко свързано с технологии, подкрепящи овладяването на климатичните промени (вж. Cosbey, 2016).

¹⁰ <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WorldEnergyOutlook2016ExecutiveSummaryEnglish.pdf>

- транспорт, пътна инфраструктура и производство на хибридни превозни средства - 19 трилиона USD;
- строителство и урбанизация – 17 трилиона USD.

И ако този аспект на прехода към „глобална зелена икономика“ се отнася до намирането и разпределението на средства за инвестиране, то другият, не по-малко важен аспект, засяга производството и комерсиализацията на крайните продукти, които са носители на „зелената индустриална революция“. Например част от инвестициите за енергопроизводство е свързана със създаването на производствен капацитет, за да се стигне до крайните продукти - соларни панели, ветрогенератори, трансформатори, акумулатори електросистеми и др. От своя страна те се превръщат в обект на международна търговия по силата на производствената и търговската специализация на отделните икономики в света, както и на ресурсите, които тези икономики притежават в разглежданата област.

Във връзка с това възниква въпросът за формирането на търговски и инвестиционни потоци, свързани с посочените групи стоки, които са сравнително нови за международния стокообмен. Ясно е, че в ролята на производители и доставчици могат да влязат икономиките с развит иновационен и производствен потенциал в съответните области, а това са напредналите и бързоразвиващите се икономики, които се налагат все по-успешно на международния пазар. *От една страна*, самите те развиват проекти за енергодобив, основани на възобновяеми източници. И макар сега да го субсидират, усъвършенстването на този тип технологии и адекватната държавна политика ще им позволи през следващото десетилетие да произвеждат електроенергия от възобновяеми източници и без субсидии. *От друга страна*, през последните години се наблюдава понижаване на цените на произвежданите съоръжения за енергодобив, основани на възобновяеми източници. До 2025 г. например субсидиите за производството на единица соларна фотоволтаична инсталация в Китай ще бъдат намалени с три четвърти, а произвежданите в Индия аналогични инсталации ще бъдат не само без субсидии, но и без конкуренция преди 2030 г.¹¹

При оформянето на посочените инвестиционни и търговски потоци в ролята на вносител и клиенти влизат всички икономики, които са поели задължения (NDCs) по силата на Парижкото споразумение, и то в зависимост от финансовото им състояние и от специфичните потребности на националното им производство от екологосъобразни технологии. Изложеното дава основание да се заключи, че по силата на Парижкото споразумение поемането на национални задължения от страните-участнички в РКООНИК ще насърчи търговията с технологии и оборудване, свързани със реализирането на „глобална зелена икономика“, но заедно с това ще доведе до канализиране на инвестиционни потоци, стимулиращи подобни проекти. Същевременно в структурно отношение в обхвата на международната търговия все по-важно място ще заемат групите

¹¹ <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WorldEnergyOutlook2016ExecutiveSummaryEnglish.pdf>

стоки и услуги, които генерират положителни ефекти по отношение на редукцията на парникови емисии. Постигнатите договорености в рамките на Парижката конференция обаче нямат еднакво значение за всички страни-участници. Както беше подчертано, тези държави се нуждаят от финансова и техническа помощ – на първо място, за да подобрят благосъстоянието си, а след това и да поемат задължения в унисон с договореностите от Парижкото споразумение.

Търговски мерки за овладяването на климатичните промени

Според договореностите от Парижката конференция страните-участници трябва сами да избират политиките и средствата за реализиране на едностранно поетите национални задължения (NDCs), т.е. те могат по своя преценка да предприемат действия, които да имат търговски и инвестиционни последици за другите участници. Във връзка с това остава рискът от прилагането на инструменти, които предизвикват противоречия или най-малкото дискусии с техните търговски партньори. Практиката от предходните периоди показва, че в този обхват влизат *три групи инструменти* (Granoff, 2016): екологични такси/данъци за регулиране на въглеродните емисии; субсидии, стимулиращи екологосъобразни производства; въглеродни стандарти и етикетиране.

Като търговски инструменти екологичните налози и субсидиите въздействат върху международния стокообмен на основата на различията при ценообразуването на аналогични стоки в отделните икономики. *Екологичните такси/данъци*, приложени към вносните стоки, показват нивото на облагане, което се постига като ценово равнище за аналогичните стоки, произведени от местни фирми, според действащите в страната-вносител природозащитни регулации (т.нар. carbon tax). Когато подобни такси/данъци се превръщат в инструмент за регулиране на износа, обикновено се практикува промяна на пазарната ориентация и стоките от местни производители се пренасочват към страни, които не са въвели екологични данъци/такси по вноса. Различията в законодателствата на отделните държави по отношение на екологичните данъци засега не позволяват да се прилагат единни правила в международната търговия, но пък всички си дават сметка, че този вид налози въздействат върху ценовата конкурентоспособност.

Субсидиите са класическо средство за защита на местното производство, което обаче в този случай се използва, за да се подпомогнат „зелените стоки“ или „зелените производства“ в различни отрасли на националната икономика. Практиката познава широк спектър от възможности за пряко и непряко субсидиране, вкл. нисколихвени заеми, данъчни привилегии, въвеждане на базови цени с премии към тях, държавни поръчки и др. Всички те могат да се приложат с цел стимулиране на екологосъобразните производства, респ. на стоки и услуги, които все още нямат пазарна конкурентоспособност, но неизбежно влизат в пазарно противопоставяне с аналогичните конвенционални стоки и услуги. От екологична гледна точка субсидиите могат да бъдат ефикасно средство за под-

помагане на фирмите в нови и динамични производства, каквито са нисковъглеродните, за да достигнат пазарна конкурентоспособност. Същевременно обаче те могат да представляват проблем за държавите, които се стремят да спечелят дял на световния пазар за подобен вид продукция.

Този инструмент може да бъде използван като средство за нелоялна конкуренция за удължаване на живота на фирми, които не предприемат действия за подобряване на ефективността и рентабилността при производството на нисковъглеродни продукти, и по такъв начин да възпрепятства навлизането на инвеститори, имащи пазарни предимства.¹² Безспорно при сегашната пазарна ситуация развитите икономики имат предимства и като технологичен потенциал, и като инвестиционен ресурс при производството на нисковъглеродни продукти. Това обаче не означава, че при съвременната динамика на иновациите положението няма да се промени в полза на бързоразвиващите се и развиващите се икономики, за което ще допринесе и Парижкото споразумение и по-специално поетите национални задължения (NDCs) на страните-участнички поради нарасналото търсене на екологосъобразни технологии и продукти.

Третата група инструменти, които предизвикват търговски и инвестиционни ефекти за държавите, подписали Парижкото споразумение, са *въглеродните стандарти и етикетирането на стоките*, произведени с екологосъобразни, вкл. нисковъглеродни, технологии и ресурси. Съдържащият се в някои продукти въглерод се излъчва на части в течение на жизнения им цикъл – от производството до тяхното унищожаване или износване. Количеството на излъчения въглерод през конкретен период е наречено от експертите „въглероден отпечатък на продукта“ (Product Carbon Footprint - PCF) (вж. Potts, 2014). Този специфичен „отпечатък“ се отразява в етикетите на произведените стоки, а чрез тях може да се установи дали и доколко съответната стока отговаря на стандартите за нисковъглеродни продукти.

Практиката за поставяне и проследяване на въглеродния отпечатък, позната преди всичко в развитите икономики, е сравнително нов инструмент, но придобива все по-голямо значение в международната търговия. Подобна практика се въвежда първоначално за ограничен кръг от стоки, които са предназначени за конкретни пазарни ниши. През последното десетилетие обаче тя става все по-масова, тъй като все повече потребители следят за това дали продуктът е екологосъобразен и търсенето на нисковъглеродни стоки се увеличава. Пазарните ниши за този вид стоки се превръщат постепенно в пазарни сегменти. Въвеждането на производствени стандарти, които да отразяват въглеродния отпечатък на продукта, обаче не е еднозначно, тъй като все още няма единна методология за калкулиране и отчитане на въглеродното съдържание, което предполага, че при оценката на еднородни стоки могат да се

¹² За повече информация вж. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_agreements_index_e.htm?id=A25#

получат драстични различия.¹³ Това създава възможност да възникне проблем в търговската практика при сравняване и отчитане на конкурентоспособността, основана на екологосъобразността на стоките, което може да доведе и до включване на подвеждаща информация в етикетиранието им (Cosbey, 2015).

Прилагането на въглеродните стандарти и етикетиранието на стоките поражда спор и по отношение на въпроса дали тази практика няма да оцети дребните производители и търговци. Въвеждането на такъв вид стандарти несъмнено ще се отрази върху размера на постоянните разходи поради неизбежното реструктуриране на системите за качество, което не е в полза на малките и средните фирми. Същевременно големите търговски вериги ще предпочетат да работят с малкото на брой големи доставчици, които гарантират спазването на тези стандарти, тъй като могат по-бързо да се преустроят, за да ги въведат (Arcuri, 2013).

В резултат от изложеното се достига до извода, че договореностите от Парижката конференция не налагат конкретни търговски мерки и задължения, но спазването на духа на споразумението изисква от страните, които са го подписали, да прилагат такива, и то в съответствие с националните си интереси, като същевременно не нарушават приетите вече търговски задължения (например в рамките на Световната търговска организация). Балансирането между националните интереси и поетите международни ангажименти предполага внимателно да се изследват последиците от използването на едни или други търговски мерки и инструменти, защото някои от тях генерират нееднозначни резултати. От особена важност се очертават мерките, свързани с възникването на разходи за националните производители, които участват в международния стокообмен, тъй като те въздействат пряко върху конкурентоспособността и придобиването на пазарни предимства.

Производствено-технологични мерки за конкурентоспособност в международната търговия, повлияни от решенията на Парижката конференция

Докато търговските мерки оказват директно въздействие върху международния стокообмен посредством механизма на ценообразуване, то в бизнес-практиката има възможност да се прилагат и редица други средства, които съдействат за устойчивост и екологосъобразност на самото производство и допринасят за повишаване на конкурентоспособността и за печелене на търговски предимства. В основата на това лежи взаимодействието между пазарните фактори на търсене и предлагане, изразяващо се в т.нар. push-pull ефект. Разбира се, тук става дума и за *промяна в характера на съвременното пазарно търсене*, а именно търсене на стоки и услуги, отговарящи на *природосъобразното потребление* и начин на живот, което става все по-масово в развитите и бързоразвиващите се икономики в света. Например прилагането на енерго- и суровинноспестяващи технологии и на по-съвършени системи за управление и

¹³ Вж. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_agreements_index_e.htm?id=A25#

организация в производството значително намалява замърсяването и отпадъците, пести се вода и други ресурси, което води до съкращаване на оперативните разходи и ограничава зависимостта от вноса на суровини. В този смисъл множество страни, вкл. от ЕС, стимулират изграждането на политики за икономически растеж, основан върху природосъобразни методи за производство и потребление.¹⁴

Важен пазарен фактор за повишеното търсене на ресурсоспестяващи стоки е природосъобразното потребление и начин на живот, които се възпитават и култивират в съвременните поколения. Правейки своя потребителски избор, съвременният човек може да предпочете например дом, построен с технологии, които да понижат с 42% крайното потребление на битова енергия, както и да намалят потреблението на вода с 30%.¹⁵ В този смисъл би могъл да се разглежда и ефектът от промяната в потреблението, свързано със широк кръг от разнообразни стоки и услуги, съпътстващи ежедневието, вкл. храни, облекло и транспорт. Във връзка с това въвеждането на въглеродните стандарти и етикетирането на стоките се превръщат в индикатор както за информирания потребителски избор, така и за екопроектирането и екологичните иновации, с които може да се ограничи вредното въздействие от производството на стоки, несъобразени с околната среда още в етапа на тяхното създаване. Следването на такава практика би допринесло за подобряване на общите екологични характеристики на продуктите по време на целия им жизнен цикъл и би насърчило търсенето на по-добри производствени решения.

Наред с крайното потребление за съвременното производство на екологосъобразни стоки и услуги е от значение още една проекция – *обществените поръчки*. Правителствените политики имат пряка връзка с механизмите на обществените поръчки. Като се вземе предвид, че разходите, които се извършват от обществените органи и структури в страните от ЕС, възлизат на приблизително 20% от съвкупния продукт на интеграционната общност,¹⁶ то следва, че прилагането на критерии за екологосъобразност при задаване на условията за публичните търгове допълнително ще стимулира пазарното търсене именно на тази група стоки, услуги и технологии.

Ако изложените дотук факти се свързват с *начина на живот*, ценностите и икономическия стандарт в развитите икономики, то ситуацията за голяма част от *развиващите се страни* е съвършено различна. И тук възниква сериозно противоречие, защото повечето от тях (особено най-слаборазвитите) не са в състояние да инвестират, нито да предприемат икономически действия, подкрепящи борбата с климатичните промени, поради ограничените финансови въз-

¹⁴ Усилията на ЕС, насочени към овладяване на негативните промени в околната среда и климата, са под мотото: „Да направим повече с по-малко“ (вж. https://europa.eu/european-union/topics/climate-action_bg).

¹⁵ Пак там.

¹⁶ http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/sustainable-development/index_bg.htm

можности, с които разполагат. (Например селските райони на страните от Субсахарска Африка, чието население е около половин млрд. човека, не са електрифицирани.) В този смисъл *най-слаборазвитите държави нямат реалната възможност да участват в процеса на глобално взаимодействие*, заложен в РКООНИК, но и *няма как да се възползват от предимствата на „зелената икономика“* поради икономическата изолация и различията в икономическите си интереси и социалните си приоритети.

Въпреки че в поредицата от конференции на РКООНИК са заложили много възможности за подобряване на финансирането на проекти, свързани с борбата срещу климатичните промени, които да подпомогнат развиващите се икономики, остава открит въпросът дали и доколко тези държави реално се възползват от тях. Тук ще посочим някои от тези възможности:

Механизмът „Ключови решения за редуциране на последиците от изсичане и деградация на горите в развиващите се страни“ („Key decisions relevant for reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries“ - REDD+) обобщава решенията на страните-участници през периода между конференциите на COP 13 и COP 21, включвайки и решението от Варшавската работна програма. Чрез него се предоставят финансови средства за подпомагане на усилията срещу обезлесяването и деградацията на горите и по-конкретно за дейности за създаване на горски насаждения или за отглеждането на култури, които поглъщат въглерод от атмосферата. Финансовите средства се отпускат от Световната банка, а кандидатстването се извършва по специална схема.

Другият източник за финансиране на дейности, свързани с климатичните промени, засягащи развиващите се страни, е „*Зеленият фонд за климата*“ (Green Climate Fund-GCF). Финансирането е насочено главно към: изграждане на системи за ранно предупреждение; създаване на аварийна готовност в случаи на природни бедствия; превантивни действия срещу събития, които могат да доведат до необратими и трайни загуби; цялостна оценка и управление на риска от природни бедствия, вкл. поемане на застрахователен риск; подпомагане на устойчивостта на местни общности, вкл. техните поминък и екосистеми. Чрез този фонд се канализират средства от частния и публичния сектор на държавите, участвали в конференцията. GCF е разпределил около 10 млрд. USD между нуждаещите се страни и преди всичко между най-слаборазвитите икономики от Африка и островните територии. По данни на фонда през 2016 г. са осигурени 315,24 млн. USD за финансиране на одобрени вече проекти, а общият размер на средствата, ангажирани чрез този фонд, е 1,3 млрд. USD.¹⁷

Трудно е да се оцени ефективността на изразходваните средства от GCF и още повече доколко те се свързват пряко с конкретни резултати в полза на нуждаещите се страни. Някои от добрите практики, възникнали вследствие

¹⁷ <https://www.greenclimate.fund/-/gcf-concludes-final-meeting-for-2016-approves-usd-315-million-in-fundi-1?inheritRedirect=true&redirect=%2Fhome>

от подобен вид финансирани проекти, показват, че част от тези средства отиват в консултантски и експертни фирми от развитите държави - внедрители, доставчици или посредници.¹⁸ Самите развиващи се страни невинаги разполагат с капацитет, надеждна администрация и адекватна инфраструктура, за да кандидатстват пряко и да се възползват от предоставяните възможности на посочените фондове. За да кандидатстват за финансиране пред REDD+ например, нуждаещите се държави трябва да представят: национална стратегия или план за действие; оценка на състоянието на горския фонд, вкл. референтна оценка на емисиите; национална система за мониторинг на горите; система за предоставяне на информация и гаранция за изпълнение на намеренията; програма за действията, вкл. методи за измерване, докладване и проверка на резултатите (MRV). За да изпълнят тези изисквания обаче, те прибегват до посредници и консултанти. Така поставени, фактите ни навеждат отново на мисълта за това дали бенефициентът и реалните облагодетелствани по посочените проекти са един и същ субект.

*

От направения анализ могат да се направят следните обобщения:

- Проследявайки данните за обема на натрупаните емисии от парникови газове през периода от началото на индустриалната епоха до наши дни и положените усилия на все повече страни да предприемат стъпки за регулиране на екологичното равновесие с цел предотвратяването на икономически и социални катаклизми, се вижда, че човечеството е осъзнало своята отговорност за опазването на природата, но все още не е намерило работещ механизъм за постигане на задоволителни резултати. Създава се впечатлението, че практиката на замърсяване изпреварва усилията за възстановяване на екологичното равновесие и вместо да имат превантивен характер, следваните политики се движат след природните катаклизми.

- Предложените от СТО мерки за промяна в подходите при функционирането на съвременния бизнес и производство, особено в отраслите на глобалната икономика, които най-много замърсяват атмосферата и околната среда, са изпълними и напредналите икономики ги развиват до голяма степен посредством иновации и реинженеринг. За средноразвитите, развиващите се и особено за слаборазвитите икономики, макар и желани, тези мерки са трудно осъществими, тъй като движещите интереси, нивото и приоритетите в краткосрочния хоризонт не съвпадат с тези на развитите държави.

¹⁸ Наградените за 2016 г. проекти от Best Climate Practices Observatory по конкурс на International Center for Climate Governance (ICCG) са: „Carbon Finance for Families in Mozambique”, разработен от италианската консултантска фирма „CarbonSink“, и „Clean Energy Promotion through Microfinance in Ethiopia”, разработен от, организиран и базиран във Финландия европейски консорциум „Gaia Consulting Oy” (вж. <http://www.bestclimatepractices.org/best-practices-contest-2016-awards-top-projects-for-expanding-access-to-climate-finance>).

Договореностите на Парижката конференция за овладяване на климатичните промени...

- Създаването на възможности за изграждане на „глобална зелена икономика“ съгласно декларираните NDCs от страните-участнички се обвързва със сериозен обем инвестиции в производството на нисковъглеродни и екологични стоки и услуги и с активизиране на търговски стимули при тяхната реализация, а тази задача се решава най-успешно от развитите и бързоразвиващите се икономики в света. Точно те се превръщат в основни износителки при формирането на иновационни търговски потоци, от което следва реструктуриране на международния стокообмен. При такава ситуация развиващите се държави остават в периферията в ролята на вносители на оборудване, стоки и услуги, при това често като реципиенти по различни международни проекти.

- Прилагането на трите групи търговски инструменти - екологичните такси/данъци за регулиране на въглеродните емисии; субсидиите, стимулиращи екологосъобразни производства, и въглеродните стандарти и етикетирането, не води до постигането на еднозначен ефект, макар за всички участници в международния стокообмен да е ясно, че в краткосрочен план те повлияват върху условията на конкуренция. Практикуването им от производителите и износителите на нисковъглеродни и екологични стоки и услуги им дава предимства именно поради липсата на единни международни правила за тяхното прилагане.

Използвана литература:

Arcuri, A. (2013). The TBT Agreement and Private Standards, Research Handbook on the WTO and International Trade. Edward Elgar, p. 485-524.

Brown J., N. Bird, L. Schalatek (2010). Direct access to the Adaptation Fund: realising the potential of national implementing entities'. Heinrich Böll Foundation, North America and Overseas Development Institute.

Cosbey, A. (2015). Policy Case Study: Food Labeling, Climate for Sustainable Growth Series. Centre for European Policy Studies..

Cosbey, A. (2016). The Paris Climate Agreement: What Implications for Trade? International Institute for Sustainable Development, Canada, http://www.thecommonwealth-ilibrary.org/commonwealth/trade/the-paris-climate-agreement-what-implications-for-trade_5j1z7nd44q8r-en;jsessionid=21p7b4bh7ou00.x-oecd-live-03

Granoff, I. (2016). Trade Implications of Climate Policy after the Paris Outcome. Overseas Development Institute, United Kingdom, http://www.thecommonwealth-ilibrary.org/commonwealth/trade/trade-implications-of-climate-policy-after-the-paris-outcome_5j1wz7lt4k9q-en;jsessionid=21p7b4bh7ou00.x-oecd-live-03

Mazza F., J. Falzon, K. Buchner (2016). Global Climate Finance: An Updated View on 2013 & 2014 Flows (September). Climate Policy Initiative (CPI), <http://www.climatefinancelandscape.org/?gclid=CMuSk9aHtdECFYOVGwodeSIJMQ>

Potts, J. (2014). The State of Sustainability Initiatives Review 2014: Standards and the Green Economy, International Institute for Sustainable Development. International Institute for Environment and Development.

World Resources Institute (2009). Climate Analysis Indicators Tool (CAIT) Version 6.0. Based on total greenhouse gas emissions in 2005.

World Trade Organization (2009). Trade and climate change

Интернет източници:

Изпълнителна агенция по околната среда, <https://eea.government.bg/bg/soer/2011/climate/climate2>

International Energy Agency (IEA). World Energy Outlook 2016, <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WorldEnergyOutlook2016ExecutiveSummaryEnglish.pdf>

The WTO's Subsidies and Countervailing Measures Agreement; The Agreement on Trade-Related Investment Measures, https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_agreements_index_e.htm?id=A25#

Progress tracker: Work programme resulting from the relevant requests contained in decision 1/CP.21 (342 kB) (version of 28 November 2016 (rev.)), Paris Agreement: essential elements, Nationally determined contributions, http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). The Eco-Patent Commons, www.wbcd.org.

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/document_travail/2012/483726/ENVI_DT\(2012\)483726_BG.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/document_travail/2012/483726/ENVI_DT(2012)483726_BG.pdf)

https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_climate_change_e.pdf

https://europa.eu/european-union/topics/climate-action_bg

http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/sustainable-development/index_bg.htm

<http://www.bestclimatepractices.org/best-practices-contest-2016-awards-top-projects-for-expanding-access-to-climate-finance/>

<https://www.greenclimate.fund/-/gcf-concludes-final-meeting-for-2016-approves-usd-315-million-in-fundi-1?inheritRedirect=true&redirect=%2Fhome>

10.I.2017 г.